

Список використаних джерел

1. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики. – М.: Наука, 1975. – 207 с.
2. Волочков А. А. Активность студента как фактор психического развития (гипотеза, модели, факты) // Психологический журнал. – 2003. – Т.24. – №3. – С.22–31.
3. Войцванг П. Десять заповедей творческой личности. – М.: Прогресс, 2001. – 242 с.
4. Купер К. Индивидуальные различия. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 282 с.
5. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность. – М.: Политиздат, 1975. – 224 с.
6. Немов Р. С. Психология. Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений. В 2 кн. Кн.1. Общие основы психологии. – М.: Владос, 1994. – 576 с.
7. Новейший философский словарь. Под ред. А. А. Грещанова. – Минск, 1999. – 322 с.

References

1. Bahtin M. M. Voprosy literatury i jestetiki. – M.: Nauka, 1975. – 207 s.
2. Volochkov A. A. Aktivnost' studenta kak faktor psihicheskogo razvitiya (gipoteza, modeli, fakty) // Psihologicheskij zhurnal. – 2003. – T.24. – №3. – S.22–31.
3. Vojcvang P. Desjat' zapovedej tvorcheskoj lichnosti. – M.: Progress, 2001. – 242 s.
4. Kuper K. Individual'nye razlichija. – M.: Aspekt Press, 2000. – 282 s.
5. Leont'ev A. N. Dejatel'nost', soznanie, lichnost'. – M.: Politizdat, 1975. – 224 s.
6. Nemov R. S. Psihologija. Ucheb. dlja stud. vyssh. ped. ucheb. zavedenij. V 2 kn. Kn.1. Obshhie osnovy psihologii. – M.: Vlados, 1994. – 576 s.
7. Novejsij filosofskij slovar'. Pod red. A. A. Greshhapova. – Minsk, 1999. – 322 s.

Razumenko O. O., Candidate of Philology, doctoral student in philosophy, Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda (Ukraine, Kharkiv)

Communicative activity as a necessary factor in the formation of subjectivity of a person

The article deals with the issue of understanding the essence of the concept of «communication activities». The author points out that communicative activity acts as a multifaceted process and outcome of the establishment and development of productive contacts and exchange of information between individuals.

In this work the notions of «educational communication», «social intelligence», «activity», «activity», «communicative activity», «subjectivity». The analysis of the concept of «subjectivity»: subjectivity is a dynamic characteristic of being the person, and at the same time, can be understood as a process. The attention to the role of teacher communication in the process of subjectivity.

Keywords: communication, pedagogical communication, social intelligence, action, activity, communicative activity, subjectivity.

Разуменко О. О., кандидат филологических наук, докторант кафедры философии, Харьковский национальный педагогический университет им. Г. С. Сковороды (Украина, Харьков)

Коммуникативная деятельность как необходимый фактор формирования субъектности личности

Рассматриваются вопросы понимания сущности понятия «коммуникативная деятельность». Автор обращает внимание на то, что коммуникативная деятельность выступает как многоплановый процесс и результат установления и развития продуктивных контактов и обмена информацией между индивидами.

В работе рассмотрены такие понятия как «педагогическая коммуникация», «социальный интеллект», «деятельность», «активность», «коммуникативная деятельность», «субъектность». Осуществлен анализ понятия «субъектность»: субъектность это динамическая характеристика бытия личности и в то же время может быть понята как процесс. Акцентируется внимание на роли педагогической коммуникации в процессе становления субъектности.

Ключевые слова: коммуникация, педагогическая коммуникация, социальный интеллект, активность, коммуникативная деятельность, субъектность.

* * *

УДК 141.7: [130.2:796]

Білогур В. Є.,

доктор філософських наук, професор кафедри теорії і методики фізичного виховання та спортивних дисциплін, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького (Україна, Мелітополь), bilovlada@mail.ru

СПОРТ ЯК ВИРАЖЕННЯ ДУХУ АКТИВНОСТІ І САМОРОЗГОРТАННЯ СУТНІСНИХ СИЛ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Подано аналіз спорту як вираження духу активності і саморозгортання сутнісних сил особистості. В статті розкрито сутність спорту як вираження духу активності, що сприяє трансформації фізичного в духовне і навпаки; продемонстровано, як у спортивному світі розпредмечуються сутнісні сили людини як самотворчої особистості та подано визначення спорту як вираження духу активності особистості, що впливає на її укріплення своїх сил, відкриває межі до постійної досконалості, а головне – фізичної активності, в основі якої дух; розкрито основи соціалізації та формування спортивної компетентності особистості; розкрито категорії «дух» і «душа», що є визначальними у формуванні парадигми спорту, а саме вираження духу активності і саморозгортання сутнісних сил особистості.

Ключові слова: спорт, дух, душа, активність, людина, сутнісні сили, спортивна діяльність, творчість, спортивне буття, людське тіло.

Актуальність дослідження спорту у тому, що спорт – це вираження духу активності під кутом зору, що сприяє трансформації фізичного в духовне і навпаки з метою відстоювати себе у спортивному світі та розпредмечувати свій спортивний світ як діяльність самотворчої особистості. Як процес єднання фізичного і духовного, опредмечування і розпредмечування спортивний дух виступає в об'єктивній та суб'єктивній формах [1]. Спортивний дух – це інтегральне визначення людського «Я» як ідеального спортивного буття, що реалізується через світ особистості, як результат переведення зовнішнього універсалу у внутрішній світ особистості. Об'єктивний дух є зворотним процесом опредмечування в предметне спортивне буття суб'єкта до самореалізації особистості як окремого спортивного світу. Спортивний дух постає і у вигляді інтерсуб'єктивного колективного досвіду суб'єкт – суб'єктної взаємодії, яка притаманна суб'єкту спортивної дії. Отже, об'єктивний і суб'єктивний дух у спорті постають в органічній єдності, в контексті якої відбуваються трансформаційні взаємопереходи суб'єктивного та об'єктивного, що сприяє формоутворенню та змістонаповненню. До атрибутів спортивного духу належить активність спортсмена як смислоутворююча діяльність, що реалізується на перетині буттєвості і свідомості, та реалізуються у смислах спортивного життя. Не випадково, за гегельською традицією, яку розділяв і Марк, дух зставляється з працею, що імпонує виявленню спортивного духу, що характеризується специфічними особливостями. Останнє означає у Г. В. Ф. Гегеля, що дух є важливим для людини, у кожному її здобутковий–результаті, так як є стартовою умовою, передумовою руху, творчою передумовою, як такою, що живить будь-яку діяльність [2; 3].

Спортивна діяльність виступає як здійснення певних, наперед визначених спортивних показників та завдань, тобто набуває вигляду цілепокладання та цілереалізації на межі реального і можливого. Отже, спортивна діяльність має антропологічний статус, відноситься до атрибутивних характеристик людини, а спорт як дух активності направлений на створення проекту своєї власної спортивної життєдіяльності для реалізації свого спортивного життєвого проекту.

Спортивна арена перетворює життєвий проект особистості в спортивний проект і визначає його функції. Відтак, спортивна діяльність людини має матеріальний, предметний та потенційний аспекти, в контексті яких спорт проявляється як дух активності особистості. Перший з них характеризує предметно-змінюючу активність, другий – розкривається певними потенціалами: а) інтернаціональності, що визначається мірою залученості до спортивного духу та самодіяльності; б) екстенсивності, що визначається простором чи сферою випробування різних можливостей дії; в) потенціал організації, що характеризується цілепокладанням, смисловизначеністю взагалі. Єдність матеріально-практичного та потенційного аспектів спортивної діяльності визначається взагалі духом активності людини. В цілому спортивна діяльність характеризується перетворенням потенційного в актуальне; трансформацією зовнішнього у внутрішнє; єдністю опредмечування і розпредмечування [4].

Для нашого дослідження важливою є проблема гри, яка закладена в основу змагальності спорту, в основі якої онтологія гри як предмета філософської рефлексії, серед яких можна виділити Платона, Аристотеля, І. Канта, Ф. Шіллера, Й. Хейзингу, Е. Фінка, Х.-Г. Гадамера, Дж. Міда, Ж. Бодрійара, М. Бахтіна, Ж.-М. Брома, М. Вебера, А. Гутманна, Е. Даннінга, Н. Еліаса. Слід виділити роботи, які присвячені можливостям філософського підходу до аналізу впливу спортивної діяльності на особистість і соціум, до аналізу засад розуміння феномена спортивної події як філософської категорії. Це такі роботи, як Р. Грюно, Х. Ленка, Г. Люшена, П. Вейса. З іншої сторони, у ХХ ст. отримала розвиток тенденція спорту як частини (структури) соціального системного світу, у якому спорт виконує певні функції. Це роботи П. Бурдьє, К. Л. Стівенсона, Н. Еліаса, Е. Майнберга. За межами цього – вихід в «інший» простір – криза самосвідомості, травма, навіть смерть, що вносить порушення у феномен людиновимірності момент антигуманності і приводять до руйнації тіла, психіки, свідомості, неврозів, депресії. Початок розробки даної проблеми здійснений Ф. Шилером в його «Листах про естетичне виховання людини» і Г. Спенсером в «Основах соціології». Так, Ф. Шиллер розглядав фізичні вправи як важливу характеристику суті людського буття. Спорт, маючи естетичну природу, визначається як виявлення сил. Для Г. Спенсера характерний еволюційний підхід до фізичного стану людини; в марксистській літературі поняття фізичного стану людини як гри розробляв Г. Плеханов. Як фактор виховання, спорт розроблявся в роботах таких філософів, як А. Виготський, Д. Ільєнков, А. Леонтьєв. Істотний вклад в поняття гри як всезагальної характеристики людської діяльності здійснив нідерландський філософ і культуролог Йоган Хейзинга (1872–1945), автор фундаментального доробку «*Homo ludens*» (людина граюча). Він вперше здійснив підхід до гри як всезагального принципу функціонування культури і спорту. Особлива увага поняттю гри приділялася М. М. Бахтіним (1895–1975), яку він розглядає як особливу форму буття, як спосіб життя широких народних мас на протигагу офіційному, соціально і юридично закріпленому суспільному порядку. Гра, по Бахтіну, – це святкове буття народу, яке виступає невичерпним джерелом народної мудрості, свободи, фольклору, мистецтва. Значне місце займає гра, як одна з підвалин буття у творчості Є. Фінка

(1905–1975), учня і співробітника Е. Гуссерля у його праці «Головні феномени людського буття». Для нього гра являє собою специфічно людський феномен, який в той же час розглядається як загальнолюдська цінність. Всі ці твори мають першочергове значення для розуміння спорту як вираження духу активності і саморозгортання сутнісних сил особистості.

Основна мета наукового дослідження – сформулювати парадигму спорту як вираження духу активності і саморозгортання сутнісних сил особистості.

Завдання статті:

– розкрити сутність спорту як вираження духу активності, що сприяє трансформації фізичного в духовне і навпаки;

– показати, як у спортивному світі розпредмечуються сутнісні сили людини як самотворчої особистості;

– надати визначення спорту як вираження духу активності особистості, що впливає на укріплення сил, відкриває межі до постійної досконалості, а головне – фізичної активності, в основі якої дух;

– розкрити основи соціалізації, яка виражається у формуванні спортивної компетентності особистості;

– розкрити категорії «дух» і «душа», що є визначальними у формуванні парадигми спорту як вираження духу активності і саморозгортання сутнісних сил особистості.

Отже, спортивна діяльність, що є вираженням активності духу як самоперетворюючої діяльності, в основі якої сутнісні сили людини, характеризується трансформацією зовнішнього світу у внутрішній і є невід’ємним актом присутності людини у світі спорту. Так, акцентуація на актах самодіяльності та духу у спортивній діяльності окреслює такі характеристики особистості, як витривалість, працелюбність, фізична загартованість індивіда, що детерміновані потребами життєзабезпечення людини взагалі, що в цілому слугує вираженням сутнісних сил спортивної людини. Дух в системі спортивної діяльності характеризує вище вищої спортивної цінності. Це поняття означає умови становлення спортивної особистості, націленої духом, що залучена у потік спортивного світу. Спорт проявляється як процес творчої діяльності, в межах якої відбувається не тільки фізичне загартування індивіда, але й духовне збагачення новими цінностями, як самотворення людини як суб’єкта культурно-історичного процесу. Ми солідарні з вченими, які вважають, що спорт – це діяльнісний процес, що є виявленням діяльнісно-практичної єдності. Спорт – це «спосіб способу», в основі якого виявлення духу особистості через спортивне опосередкування між собою та світом. Спорт виражений спортивними цінностями, котрий формує спортивні співтовариства, в яких відбувається самостановлення людини як особи, усвідомлення нею своєї свободи та творчості.

Спортивне буття відкривається людині через спортивні смисли, втілюючи їх у собі спортивній практиці і тим самим стаючи феноменами спортивної культури. Завдяки своєму вираженню спеціально створених спортивних формах спорт стає надбанням багатьох людей і передається від покоління до покоління. Відтак у спорті творчі досягнення не втрачаються, а навпаки, розвиваються, стаючи відповідною точкою нової спортивної культури. Спорт – це реалізація активності людської творчості і свободи, а звідси багатоманітність форм спортивного розвитку.

Спорт як вираження духу активності особистості – це особливий зріз спортивного існування людини у світі спорту, в якому формуються сутнісні сили людини. Таке відношення до світу спорту є тим «життєвим світом» особистості, що загартовує її і відіграє значну роль у становленні психіки людини, свідомості, мислення, культури. Людина набуває свідомості і власного «Я» лише у спільній спортивній дії, тобто як соціальний об'єкт, спосіб людського буття, що є самим буття, вираженим світом спорту, який не є надбудовою, а самим буття [5, с. 216–226].

Спорт є визначальним моментом тілесного єства людини та базисом продуктивної спортивної діяльності, необхідних форм мобілізації спортивного потенціалу людської особистості. У нашому розумінні спорт – це освоєння природи чи протистояння їй, що й потребує адаптації до могутніх сил природи, освоєння спортивних цінностей людського буття, що забезпечує це буття. Адаптація до могутніх сил природи в освоєному людиною предметно–матеріальному світі і предметно створеному, спортивному, соціокультурному бутті. Не випадково діяльнісну сутність духу В. В. Ф. Гегель визначав поняттями «опредмечування» і «розпредмечування», «відчуження і «зняття відчуження». Але вони повинні ввійти у життя індивідів, в їх соціокультурний і спортивний світ. Людина тільки тією мірою стає людиною як соціально–культурна істота, якщо вона опановує природу, долає зовнішню природну необхідність, стихійну гру ворожих дій природних сил і створює свій світ, цивілізує й окультурює умови свого життя. Однак свобода людини, її опанування над силами природи завжди мають свої межі. Спорт як вираження духу активності особистості – це особливий зріз спортивного полю і (способу) існування людини у світі спорту, в якому формуються сутнісні сили людини. Таке відношення до світу спорту є тим «життєвим світом» особистості, що загартовує її, відіграє значну роль у становленні психіки людини, свідомості, мислення, культури. Людина набуває свідомості і власного «Я» лише у спільній спортивній дії, тобто як соціальний об'єкт, джерелом якого є колективний спортивний досвід [6].

У нашому розумінні спорт як вираження духу активності особистості має наступні визначення: 1) описові, що містять спроби перелічити аспекти спортивного життя і діяльності, які висвітлюють спорт; 2) історичні – акумуляція традицій у процесі існування спортивних культур, починаючи з античності, коли мав зародитися олімпізм (культурно–спортивна спадщина); 3) нормативні – норми і правила, що мають місце у правовому спортивному законодавстві; 4) психологічні – психологічні феномени спортсменів, наприклад, пристосування, культурна адаптація, розв'язання проблем, навчання, навички; 5) структурні – моделі організації спортивного життя як способу функціонування структурних субструктурних рівнів спорту; 6) генетичні – ґрунтуються на походженні чи генезі спортивної культури, що включають результат адаптації групи до середовища.

Тому у нашому розумінні спортивна культура – це комплекс створених людьми об'єктивних та суб'єктивних елементів буття спорту, котрі забезпечують виживання людини у даному виді соціуму, що потребує перемоги, а інколи і «будь–якою ціною», створюють особливий спосіб бачення спортивного середовища і формують елементи спортивної культури. Особливості середовища

створюють умови для розвитку особливостей спортивної культури, поведінки та навичок соціалізації у світі спорту. Спортивні феномени є колективними, перебувають поза індивідуальною людиною, а звідси термін – надорганічність спорту, що дає можливість використовувати не лише індивідуальний, а й груповий аналіз впливу спорту на індивідуальну поведінку, що є основою соціалізації. Остання виражається у формуванні спортивної компетентності особистості, впливаючи на укріплення сил, що відкриває межі до постійної досконалості, а головне – фізичної активності, в основі якої дух спортсмена [7].

Так як в основі нашої тези категорія «дух активності», то розглянемо дану категорію. Із звичайної точки зору все уявляється просто: душа знаходиться в тілі, а дух – у душі і все це у сукупності є «людина». Тіло людини знаходиться в душі, що і складає сукупність сутнісних сил людини, які слід розвивати. Згідно зі своєю природою, дух – це явище надзвичайно складне, дух – це те, що обіймає собою тіло, а душа – одухотворене тіло, над розвитком якого треба працювати.

Можливо у нашому аналізі будуть деякі ідеалістичні мотиви до трактування вище означених явищ, проте без ідеалізації неможливо, так як дух як стан активності людини є категорією духовності, в основі якої дух, що проявляється в особистості і завдяки особистості. Людина є лише носій духу, яка завдяки духу протестує проти негативних сторін дійсності і культивує у собі ті ідеальні цінності (у нашому випадку спортивні), які повинні здійснювати особисте життя людини і конституювати її як особистість. Дух як стан активності перетворює біологічного індивіда на культурного і духовного, робить її людиною. Напроти, душа є творчий процес, який людина трансцендує і піднімається завдяки ньому до того, що вище людини. І лише тоді людина не зникає, не губиться у натовпі, а реалізує себе завдяки станам самоутвердження і самодосконалості. «Меж душі не віднайти – така глибинна її основа», – говорив ще Геракліт. «Дух є внутрішнє світло у всіх живих істотах, початок, завдяки осмисленню якого людина приходить до свого очищення», – говорив І. Ільїн. І якщо людина уподібнюється духу, то душа і дух є зустріч двох дихань. Тоді дух предстає не просто як атмосфера, не просто як матеріал для душебудівництва, але і як засіб для улаштування своєї душі. Душа як модус людської активності чи людської суб'єктивності представляє собою особливу, соціальну здатність людини до перетворення свого буття [8].

Дух є не тільки субстанція, але й реальність, що представляє собою сукупний (колективний) інтелект. Дух проривається у спортивний світ, який є складовою частиною природи і вищою якісною вартістю людини. Жити духом – це означає бути вільним і визначати, що є «Я», тому людина, яка не має генетично духовного стрижня, не здатна вибирати. Згідно Аристотеля, Фоми Аквінського, душа є форма людини, «у собі – безкінечна форма, у якій живе людина», а дух людини лежить в основі спортивного буття. Духовність є результат «тонкої» дії процесів об'єктивації різних проявів суб'єктивності у спорті, який є невід'ємною частиною культури і включає у себе особливі культурні коди, що виробляють духовно–моральні і ціннісні орієнтації, установки, типові для спортивної діяльності соціальні практики. Саме соціальні практики формують людське тіло, яке немислиме без культурних,

соціальних та політичних установок, експериментів самореалізації тілесної організації, так як людське тіло є і продуктом торгівлі, і інструментом професійної кар'єри, і засобом аргументації у формуванні спорту як вираження духу активності. Спорт в умовах індустріального і постіндустріального розвитку товариств розвиває цивілізаційні соціально-культурні трансформації, включаючись в загальну систему міжнародної взаємодії, комунікативно-інформаційного обміну [9].

Таким чином, спорт відображає сьогодні істотні сторони устремління людини до досягнення високих фізичних результатів у змаганнях самого різного виду. Це багатоманітне явище, що складає невід'ємний елемент культури суспільства, один із засобів і методів укріплення здоров'я нації, підготовки до праці і оборони, що включають фізичні вправи, змагання. Поряд з укріпленням здоров'я і загальним фізичним розвитком людини мета спорту – досягнення високих результатів і перемог у змаганнях. В сучасному розумінні спорт – устремління людини до розширення меж своїх фізичних можливостей, участь у змаганнях. Спорт – це сукупність найбільш дієвих засобів етичного і естетичного виховання, задоволення духовних запитів суспільства, це цілий світ емоцій, породжених успіхами і невдачами у змаганнях, складний комплекс міжлюдських відносин і, на кінець, найпопулярніше видовище, суспільна значимість якого постійно зростає.

Підведемо підсумки. Парадигма спорту як вираження духу активності і саморозгортання сутнісних сил особистості направлена на посилення тілесності і духовності свого «Я», яке намагається вийти за свої межі свого «Я», розширяє горизонти своєї екзистенції, фізичні і творчі (креативні) можливості своєї буттєвості. Спорт – це вся багатоманітність природи, краси, гідності, самоцінних, смислових засобів життєдіяльності людини, що вказують на особисте самозростання особистості в образах людини майбутнього [10].

Парадигма спорту як вираження духу активності і саморозгортання сутнісних сил особистості включає парадигму спорту як культурного явища – амбівалентного і суперечливого, у рамках якого проявляються і формуються як кращі людські якості, відбувається становлення людини як духовно-тілесної істоти, так і якості, що приводять до руйнації психіки, волі, з'являються і негативні стимули для розвитку особистості. У спорті людина розкриває і «вимірює» свій дух активності, проте в нього включається і загроза виходу за межі своїх можливостей, за межі допустимої для індивіда напруги сил, яка обертається проявами «негативної волі».

Являючись певною формою діяльності, спорт виступає у різних формах: символічних, знакових, вербальних, ідеальних, предметних, включає норми, цінності, систему соціальних ролей та інститутів. Спорт являється багатоманітним явищем, представляє собою складне, гетерогенне і різноманітне явище, що включає багато підрозділів, видів, напрямів. Вся ця багатоманітність напрямів дозволяє індивіду визначити себе і виміряти свої можливості в залежності від того, яких фізичних кондицій він досяг, якими володіє задатками і здібностями, в якій мірі вони розвинуті, як особистість оволоділа майстерністю і технікою. Саме культура трансформує природні сили людини, переводячи їх в інший спосіб існування, здійснюючи

людинотворчість і забезпечуючи тим самим відтворення всього суспільства. Спорт приймає участь в усіх процесах, демонструючи вищі досягнення людини у розвитку фізичних, ментальних, особистісних якостей.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Метафізика // Аристотель. Сочинения: в 4-х т. – М.: Мысль, 1975. – Т.1. – С.63–367.
2. Гегель Г. В. Ф. Феноменология духа / Г. В. Ф. Гегель. – Соч. Т. IV. – М.: ИФ ФН СССР, 1959. – 347 с.
3. Гегель Г. В. Ф. Энциклопедия философских наук: в 3-х т. / Г. В. Ф. Гегель. – М.: Мысль, 1974. – Т.1. Наука логики. – 452 с.
4. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант. Соч. в 6-и томах, Т.3. – М.: Мысль, 1964. – 799 с.; Кант И. Критика практического разума / И. Кант. Соч. в 6-и т. Т.4. – Ч.2 [ред. Асмус В. Ф. и др.]. – М.: Мысль, 1965. – С.313–501.
5. Білогур В. С. Формування культурних засад становлення цілісної особистості у світі спорту (філософсько-антропологічний дискурс) / В. С. Білогур // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб. наук. пр.]. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2015. – Вип.60. – С.216–226.
6. Білогур В. С. Філософія спорту: теоретико-методологічний контекст: Монографія / В. С. Білогур. – Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2014. – 264 с.
7. Воронкова В. Г. Метафізичні виміри людського буття (проблеми людини на зламі тисячоліть) / В. Г. Воронкова. – Запоріжжя: Павел, 2000. – 176 с.
8. Визитей Н. Н. Социология спорта / Н. Н. Визитей. – Киев: Олимпийская литература, 2005. – 248 с.
9. Воронкова В. Г. Філософія розвитку сучасного суспільства: теоретико-методологічний контекст: монографія / В. Г. Воронкова. – Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2012. – 262 с.
10. Образ человека будущего? Коллективная монография / Под ред. О. А. Базалюка. – К.: Издательский дом «Скиф», 2012. – Т.2. – 408 с.

References

1. Aristotel'. Metafizika // Aristotel'. Sochinenija: V 4-h t. – M.: Mysl', 1975. – T.1. – S.63–367.
2. Gegel' G. V. F. Fenomenologija duha / G. V. F. Gegel'. – Soch. T. IV. – M.: IF FN SSSR, 1959. – 347 s.
3. Gegel' G. V. F. Jenciklopedija filosofskih nauk: v 3-h t. / G. V. F. Gegel'. – M.: Mysl', 1974. – T.1. Nauka logiki. – 452 s.
4. Kant I. Kritika chistogo razuma / I. Kant. Soch. v 6-i tomah, T.3. – M.: Mysl', 1964. – 799 s.; Kant I. Kritika prakticheskogo razuma / I. Kant. Soch. v 6-i t. T.4. – Ch.2 [red. Asmus V. F. i dr.]. – M.: Mysl', 1965. – S.313–501.
5. Bilogur V. Je. Formuvannja kul'turnyh zasad stanovlennja cilisnoi' osobystosti u sviti sportu (filosofs'ko-antropologichnyj dyskurs) / V. Je. Bilogur // Gumanitarnyj visnyk Zaporiz'koi' derzhavnoi' inzhenernoi' akademii': [zb. nauk. pr.]. – Zaporizhzhja: Vyd-vo ZDIA, 2015. – Vyp.60. – S.216–226.
6. Bilogur V. Je. Filosofija sportu: teoretyko-metodologichnyj kontekst: Monografija / V. Je. Bilogur. – Dnipropetrovs'k: Akcent PP, 2014. – 264 s.
7. Voronkova V. G. Metafizychni vymiry ljuds'kogo buttja (problemy ljudy ny na zlami tysjacholit') / V. G. Voronkova. – Zaporizhzhja: Pavel, 2000. – 176 s.
8. Vizitej N. N. Sociologija sportu / N. N. Vizitej. – Kiev: Olimpijskaja literatura, 2005. – 248 s.
9. Voronkova V. G. Filosofija rozvytku suchasnoho suspil'stva: teoretyko-metodologichnyj kontekst: monografija / V. G. Voronkova. – Zaporizhzhja: RVV ZDIA, 2012. – 262 s.
10. Образ человека budushhego: Kogo i Kak vospityvat' v podrastajushhijh pokolenijah? Kollektivnaja monografija / Pod red. O. A. Bazaluka. – K.: Izdatel'skij dom «Skif», 2012. – T.2. – 408 s.

Bilogur V. E., Doctor of Philosophy, professor of Department theory and methodology of physical education and sport of disciplines, Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky (Ukraine, Melitopol), bilovlada@mail.ru

Sport as an expression of spirit activity and amarasooriya essential powers of man: theoretical and methodological context

The article presents the theoretical and methodological context of the study of sport as an expression of spirit activity and samorastvorenija intrinsic forces of the person. The essence of sport as an expression of the spirit activity that contributes to

the transformation of the physical into the spiritual, and Vice versa; demonstrated conditions raspredsetevaya essential powers of man as amotorcycle personality and presents the definition of sport as an expression of the spirit of personal activity, which affects the strengthening of the forces, opens the borders for permanent improvements, and more importantly, physical activity, based on the spirit. In the article the conditions of socialization, which are expressed in the change of man to the world and yourself, the formation of sports competence of the individual; and discloses the category of «spirit» and «soul», which is decisive in shaping the theoretical and methodological context of sport, namely, the manifestation of spirit activity and samorastvorennya essential forces of personality.

Keywords: sports, spirit, soul, activity, person, entity power, sports activities, work, sports life, human body.

Билогур В. Е., доктор философских наук, профессор кафедры теории и методики физического воспитания и спортивных дисциплин, Мелитопольский государственный педагогический университет им. Богдана Хмельницкого (Украина, Мелитополь), bilovlada@mail.ru

Спорт как выражение духа активности и саморазворачивания сущностных сил человека: теоретико–методологический контекст

Представлен теоретико–методологический контекст исследования спорта как выражения духа активности и саморазворачивания сущностных сил личности. Раскрыта сущность спорта как выражение духа активности, которая способствует трансформации физического в духовное и наоборот; продемонстрированы условия распредмечивания сущностных сил человека как самотворческой личности и представлена разработка определения спорта как выражения духа активности личности, который влияет на укрепление сил, открывает границы для постоянного совершенствования, а главное – физической активности, в основе которой дух. В статье раскрыты условия социализации, которые выражаются в изменении человека к миру и самому себе, формирования спортивной компетентности личности; раскрыты категории «дух» и «душа», которые есть определяющими в формировании теоретико–методологического контекста спорта, а именно выражения духа активности и саморазворачивания сущностных сил личности.

Ключевые слова: спорт, дух, душа, активность, человек, сущностные силы, спортивная деятельность, творчество, спортивное бытие, человеческое тело.

* * *

УДК 796.011+141

Шеремет Л. А.,
кандидат философских наук, доцент, докторант,
Институт вищої освіти НАПН України
(Україна, Київ), lyubasha1971@mail.ru

Гуманізація спорту як чинник оптимізації людинорності

Аналізуються можливості подолання кризових явищ в сучасному спорті шляхом гуманізації як його сутнісних, так і організаційних сторін. Метою даної статті є виявлення можливості гуманізації спорту і з визначенням практики в якості фактора оптимізації його людинорності. Особливу роль у досягненні поставленої мети зіграли такі загальнонаукові методи, як системний, аналіз та синтез.

Подальші дослідження спорту, безумовно, повинні бути пов'язані з якомога більш глибоким вивченням проблеми гуманізації спорту і з визначенням способів їх вирішення. Тут особливо виокремлюється завдання виявлення та актуалізації таких стратегій розвитку спортивної практики, в яких в найбільшій мірі виявлялася б гуманістична природа спорту.

Ключові слова: спорт, спортивна діяльність, гуманізм, олімпізм, технократизм, змагання, принципи чесної гри.

Спорт розглядається як сфера суспільного життя, в рамках якої формуються і виявляються кращі людські якості, відбувається становлення людини як духовно–тілесної цілості. Разом з тим стає все більш виразною здатність спорту створювати й негативні стимули для розвитку особистості. У спорті людина розкриває і «вимірнює» свої фізичні та ментальні можливості, однак у ньому міститься також і небезпека виходу за межі цих можливостей, за межі допустимої для індивіда напруги сил.

Таким чином, назріває криза сучасного спорту, сутність якої полягає в тенденції порушення ним меж людинорності, вона є вагомим спонукальним чинником дослідження даного феномена, визначення перспектив

його розвитку і головне – виявлення тих засобів, застосування яких оздоровить і гуманізує сферу спорту.

Основні колізії, що виникають в області сучасного спорту, так чи інакше, пов'язані з технократичними тенденціями особливо потужно проявляють себе в суспільстві на нинішньому етапі його розвитку, про що розмірковує в своїх працях М. О. Бердяєв. Для філософського осмислення різноманітних аспектів широкого проблемного поля сучасного спорту, що включають різні сторони людинолітності соціальної практики спорту, особливе значення мають роботи М. М. Візителя та В. І. Столярова. Проблема гуманізації спорту піднімається в роботах В. І. Столярова, Ю. Т. Черкесова, П. де Кубертена. Л. П. Матвєєв відзначає суперечливість та антигуманність сформованої практики «спортивної селекції», що з одного боку сприяє активізації пошуку спортивних талантів, але з іншого – стає бар'єром для багатьох людей. Ціннісний аналіз спорту становить собою зміст досліджень таких сучасних українських філософів як М. М. Ібрагімова та С. В. Могільова, формуючи собою започаткування цілого напрямку «гуманітарного спортивного наукознавства», яке сприяє пізнанню людиною своєї сутності та смислового призначення. Та все ж в широкому списку літератури, присвяченій теоретичній рефлексії фізичної культури й спорту, поки що немає дослідження, в якому була б розкрита проблема розуміння спорту як способу прояву і визначення людинолітності в широкому контексті – розумінні світу як людинолітності буття.

Метою даної статті є виявлення можливості гуманізації спорту як соціальної практики в якості фактора оптимізації його людинолітності.

Особливу роль у досягненні поставленої мети зіграли такі загальнонаукові методи, як системний, аналіз та синтез.

Теоретична проробка і практична реалізація системи ідей, рішень та заходів, пов'язаних з гуманізацією спорту, є, мабуть, найскладнішим і разом з тим актуальним завданням спортивної науки та суспільного дискурсу з проблем спорту.

Виникає необхідність не лише осмислення всього комплексу питань, пов'язаних з розвитком дегуманізуючих тенденцій в спорті, але й вироблення практичних, таких, що піддаються реалізації, рекомендацій. І найбільша складність полягає в тому, що найпрекрасніші наміри та теоретичні конструкції тут стикаються з тією обставиною, що гуманізації спорту часто протистоять самі інтенції спортивної діяльності, пов'язані з прагненням її суб'єкта до визначення меж людинолітності.

Онтологічна природа спорту така, що він пов'язаний із встановленням деяких визначеностей, з перебуванням всередині ареалу Антропологічної Межі. Якщо вилучити з спорту його провідну змістовну ознаку – служити способом фіксації міри розвиненості людської тілесності (враховуючи, звичайно, що тілесність є соціальною характеристикою людини, маючи на увазі нерозривний зв'язок з духовністю), – то зникне спорт як такий, як явище культури.

Саме тому викликає сумнів думка деяких аналітиків і практиків спорту, можливо очевидна з погляду необхідності гуманізації спорту, але навряд чи реалізована, ідея відмови від змагальності взагалі. Зокрема, прихильники руху, назва якого перекладається з англійської як «спорт